

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Телець Ю.В.

аспірант,

Київський університет імені Бориса Грінченка

СПОСОБИ ХУДОЖНЬОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕДОНІЗМУ У РОМАНІ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ» СОФІЇ АНДРУХОВИЧ

Своєрідність художнього твору як мистецького об'єкту, що наділений естетичною цінністю, полягає в його антропоцентричності, культурологічній значущості та здатності втілювати в образній формі ту модель картини світу, яку автор сконструював у своїй свідомості. Саме тому дослідження ідіостилу автора та його механізмів втілення в тексті власних ідей, філософських і морально-ціннісних орієнтирів не втрачають своєї актуальності.

Так, наприклад, задля художньої реалізації ідеї гедонізму у своєму романі «Фелікс Австрія» Софія Андрухович уникає діалогічного мовлення як характероутворюючого елементу та намагається приховати постать автора у тексті, вичленувати його з тріади «автор-текст-читач». Цьому сприяє оповідь від першої особи. Усі події, що відбуваються у тексті, реципієнт сприймає через своєрідну інтерпретацію Стефи Чорненко. Відповідно до класифікації Жерара Женнета про типи нарації читач спостерігає за гомодієгетичним наратором в екстрадієгетичній ситуації, тобто коли оповідач розкаже історію, у якій сам фігурує як персонаж [2]. У цьому випадку ми навряд можемо говорити про об'єктивність зображення дійсності, враховуючи життєвий досвід. Роман перетворюється на художнє зображення картини світу очима ображеної дівчини, що досить упереджено та однобічно сприймає себе й своє життя. Читач намагається простежити причини, що сформували цей внутрішній психологічний стан героїні, проте задля урізноманітнення оповіді та ускладнення сюжету, авторка уводить концепт таємниці як каталізатора подій.

Уже на початку роману письменниця вводить до тексту таємницю, пов'язану з викраденням церковних коштовностей у різних точках Австро-Угорської імперії, неподалік від Станіславава. І хоч Софія Андрухович намагається завдяки Чорненько, яка розмірковує про моральний та духовний занепад людства, що «доживає свої миті», приховати розгадку, уважний читач одразу помітить майстерно використаний прийом імпліцитного паралелізму. Адже разом зі змалюванням крадіжок Чорненько розповідає й про приїзд відомого ілюзіоніста Шевальє Торна, що через деякий час без ґрунтовних аргументів й пояснень намагатиметься забрати у них надгнучкого хлопчика-знайду Фелікса. З одного боку, горизонт читацьких сподівань стає невинуватим уже на початку твору, з іншого – реципієнт може спрогнозувати поведінку персонажів й підтвердити або спростувати власні переконання.

Складнішою видається таємниця усвідомлення власної ідентичності Стефою Чорненько. У цьому контексті варто розглянути функціональний характер розповідного тексту, що представлений опозицією ядерних (кардинальних) функцій та функцій-каталізаторів. Перший тип функцій представлений сліпою вірою дівчини у ширю любов до неї доктора Ангера. Постає цього чоловіка в свідомості Чорненько переростає до образу деміурга її життя, що вказав їй на призначення служити Аделі. Аргументація, яку намагається навести сама собі Стефа, не може не викликати сумнівів, оскільки перетворюється на своєрідну душевну фальсифікацію, підміну бажаного замість реального.

Психологічному аналізу головної героїні сприяє введений авторкою прийом художньої ретроспекції, що у формі згадок та пригадування подій, які передували фабулі, надає додаткову інформацію для осмислення образної системи твору. Так, важливими є згадки Стефи про те, як доктор Ангер розв'язав ситуацію з крадіжкою його ж таки годинника, відмовився продавати її дивакуватій панні Зу Ференц, взяв до будинку після жахливої пожежі. Каталізуючу фабульну функцію виконують слова доктора: «Ви з Аделею – як два дерева, що сплелися стовбурами. Подумай про неї, подумай про своє життя. Стефцю, тобі буде важко, але дослухайся до мене: ти мусиш Аделі служити» [1, с. 57]. І хоч давній друг, у якого закохана дівчина, священник Йосиф Рідний, намагається надати інакшої інтерпретації почутого («Стефо, коли дерева сплітаються стовбурами, вони не дають одне одному рости. Думаю, доктор Ангер це мав на увазі»

[1, с. 137]), дівчина відмовляється вірити в це, попри те, що визнає: «Кінець фрази я вже радше відгадала, ніж почувла...» [1, с. 57].

Отже, Софія Андрухович задля реалізації гедоністичної інтенції в канві художнього тексті наближає виклад роману до монологу, зокрема вводить до нього постать гомодієгетичного наратора, що надає історії увиразнення та відтінку індивідуалізованої розповіді. Авторка уникає широкого спектру художніх засобів і стилістичних фігур, а головним текстоутворюючим елементом твору визначає мотив таємниці, що надає додаткової потенції для читацької інтерпретації як сюжетного тла в цілому, так і окремих особистісних рис та біхевіористичних тактик героїв.

Список використаних джерел:

1. Андрухович С. Фелікс Австрія : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 288 с.
2. Женетт Ж. Повествовательный дискурс / Фигуры : в 2-х т. Москва : Учебно-педагог. изд-во, 1998. Т. 2. С. 60–281.